

Єпископа Переяславського I Вікарія Київського від 26 листопада 1942 р., ф. 15350/8. 15. Ско-
рупський М. Туди де бій за волю. – К., 1992. 16. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні
1917–1953. Т.2. – К., 1994. 17. Дзьобак В. Тарас Боровець і “Поліська Січ” // З архівів ВУЧК, ДПУ,
НКВС, КДБ. – 1994. – № 1. 18. Мірчук П. “Українська Повстанська Армія 1942–1952”. – Мюнхен. –
1953 р. 19. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Париж–Нью-Йорк–Львів, 1993.
20. Літопис УПА. Т. 6. Док. 27. 21. Сергійчук В. Радянські партизани про ОУН-УПА // Українська
Повстанська Армія і національно-визвольна боротьба в Україні у 1940–1950 рр.: Матеріали
Всеукр. наук. конф., 25–26 серпня 1992 р. 22. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні.
1917–1953. – Т. 2. 23. Міткалик І. Українська Повстанська Армія і Українська народно-революційна
армія отамана Тараса Бульби-Боровця // Українська Повстанська Армія і національно-визвольна
боротьба в Україні у 1940–1950 рр.: Матеріали Всеукр. наук. конф., 25–26 серпня 1992 р.
24. Пеленський Я. Україна в польській опозиційній публіцистиці // Віднова. – Зима 1985–1986. –
Весна 1986. – № 4. 25. Тинченко Я. Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття. – К., 1995. –
Ч. 1. Біографічно-довідкова. 26. Міткалик І. Українська Повстанська Армія... – С. 71.

УДК 94(477.81/82)“1939”

С.С. Яким

Дрогобицький механічний технікум

УПА – НАРОДНА АРМІЯ, БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

© Яким С.С., 2005

**З використанням архівних даних описано антифашистську боротьбу Української
Повстанської Армії.**

**In this article deals origin on write sources of arms’ antifascist’s struggle of Ukrainian
insurgent Army.**

У зв’язку з відзначенням 60-ї річниці розгрому нацистської Німеччини в Україні спосте-
рігається активність антиукраїнських елементів, які намагаються всіляко фальсифікувати нашу
історію періоду Другої світової війни, зокрема національно-визвольну боротьбу українського
народу за відновлення Української незалежної держави.

Грубою фальсифікацією є сталінський міф про посібництво, колаборацію українського
визвольного руху з нацистами та їх політикою геноциду.

Історичні факти свідчать про те, що не українські борці за незалежну Україну були союз-
никами Німеччини, а Сталін і його оточення. Уклавши союз з Гітлером (23 серпня 1939 року),
Сталін 17 вересня 1939 р. в одній упряжці з ним здійснив агресію проти суверенної Польщі та
розділив її територію згідно з таємним протоколом й договором про дружбу і кордони (28 вересня
1939 р.), вчинивши масове винищення мирного населення і військовополонених цієї держави.

Ця тема для “радянських” і політиків, і істориків була й залишається дуже непопулярною. Бо
після завершення Другої світової війни Нюрнберзький суд засудив до кари смерті міністра
закордонних справ нацистської Німеччини Й.Ф. Ріббентропа за активну діяльність у розв’язуванні
агресії, а учасником суду, суддею був представник сталінського режиму, що в особі В.М. Молотова
разом з Й.Ф. Ріббентропом підписував договір про розв’язання Другої світової війни.

Ми не маємо права мовчати, коли фальсифікатори історії в Книзі пам’яті України “Безсмертя –
Книга пам’яті України: 1941–1945” у вступній статті заявили, що “ОУН та її збройні формування
утримувалися і вели боротьбу як найманці фашистської Німеччини проти країн антигітлерівської

коаліції і затаврували себе як найманці фашизму” [1]. Напрошується думка, що обскуранти від історії України не знають про рішення Нюрнберзького суду 1945–1946 рр., які спростували лжевизначення делегації ССРСР, що УПА співпрацювала з німцями.

Звинувачення українських повстанців у співробітництві, союзництві з нацистською Німеччиною є грубою, цинічною брехнею, за якою ще й сьогодні ховають історичну правду проімперіалістичні антиукраїнські апологети Москви. Історичною правдою є те, що УПА вела національно-визвольну боротьбу за незалежність України, за звільнення України від чужоземних окупантів Берліна і Москви.

Архівні документи свідчать про те, що національно-визвольна боротьба українців за відновлення Української суверенної держави набула найбільшого розмаху проти нацистського окупаційного режиму в 1943–1944 рр. [2]. В процесі розгортання боротьби з нацистами спочатку стихійно, а потім організовано почала створюватися Українська Повстанська Армія, пройшовши шлях від військових відділів, Кушових Відділів Самооборони, від груп до Воєнних Округ, до регулярної повстанської армії [3].

Влітку 1943 р. УПА поширила свій вплив на велику частину Правобережжя і Галичину [4]. В цей період армія мала найбільше поширення на Волині і Поліссі. Очолювала УПА Головна Команда (до вересня 1943 р. – Р. Клячківський – “Клим Савур”, з вересня 1943 р. – Р. Шухевич – “Тарас Чупринка”), яка проголосила себе єдиною владою в Україні і запровадила на підконтрольній території свої органи управління та видала цілу низку нормативно-правових актів з адміністративних і земельних питань [5]. Нею було запроваджено воєнно-польові суди та трибунали [6].

Архівні документи та історико-мемуарні публікації дають підстави стверджувати, що в травні – червні 1943 р. на західноукраїнських землях діяли великі повстанські об’єднання, які розгорнули масовану антифашистську боротьбу. “Перша група УПА” – на Костопільщині під командою Івана Литвинчука – “Дубового” [7], Українська повстанська група “Озеро” на Ковельщині під командою Юрія Стельмашука – “Рудого” [8], повстанський загін “Котловина” на Колковщині під командою Степана Ковалюка – “Юрія Рубашенка” [9], повстанський загін “Пімста Полісся” під командою Марка [10], повстанські загони на Рівненщині й Кременеччині під командою Дмитра Казвана – “Черника” [11].

Головна команда УПА з перших кроків своєї діяльності стояла на засадах солідарної антифашистської й антибільшовицької боротьби поневолених народів за незалежність і свободу, намагалася очолити весь революційно-визвольний рух на західноукраїнських землях. Клич УПА “Воля народам! Воля людині!” був зрозумілий і дорогий для всіх, хто воював під прапором „армії безсмертних”. Наприкінці літа 1943 р. у національно-визвольному русі українців відбулися докорінні зміни в результаті об’єднання всіх повстанських збройних відділів під Головною Командою УПА: і бандерівських, і мельниківських, і бульбівських. Загальна кількість об’єднаних сил УПА тільки на Волині і Поліссі в цей період становила 25–30 тис. осіб [12]. Фактично весь народ взявся до зброї, щоб обороняти свою землю від окупанта. Сьогодні можна констатувати на підставі лише одного документа – листа М. Підгорного до ЦК КПРС, – що лише від 1944 до 1945 рр. було убито понад 150 тис., заарештовано 103 тис. і з’явилося з повинною 75 тис. “українських націоналістів” [13].

В основу організаційної побудови УПА було покладено територіальний принцип. До її складу входили чотири групи: “УПА-Північ” (Волинь і Полісся), “УПА-Захід” (Галичина, Буковина, Закарпаття), “УПА-Південь” (Кам’янець-Подільська, Житомирська, Вінницька і частина Київської обл.), “УПА-Схід” (Північ Житомирщини і Київщини, частина Чернігівщини). У рядах УПА воювали поруч із західними українцями харків’яни і одесити, миколаївці і донеччани, луганчани і дніпропетровці, сумчани і чернігівці [14]. В УПА були українці з усіх усюд: від Далекого Сходу до Югославії. Були в УПА і неукраїнці, їх кількість перевищувала 15 тис. Це росіяни і євреї, азербайджанці і вірмени, узбеки і татари та ін. [15].

У період боротьби з німецькими окупантами УПА займала не тільки окремі населені пункти, а цілі райони, утворюючи там повстанські республіки. Найбільшого успіху УПА досягнула на

Волині і Поліссі. На цих теренах УПА діяла не тільки як військо і не тільки воювала з німецькими окупантами, але й була державотворчою політичною силою. На підконтрольних територіях вона творила державні адміністрації, відновлювала роботу медичних, освітніх і культурних установ, організувала соціальну і медичну опіку населення, розвивала видавничу діяльність.

УПА була всеукраїнською армією з усіма її атрибутами: штабом, службами постачання, вишкільною, медичною, культурно-виховною, розвідувальною, мобілізаційною та безпеки. Вона була понадпартійна народна армія, яка формувалася не тільки з числа бандерівців, але і представників інших політичних сил, що добровільно хотіли боротися проти німецьких і більшовицьких окупантів.

Важливу роль у переростанні УПА в надпартійну армію відіграв її головнокомандуючий Р. Шухевич – “Тарас Чупринка”, який з осені 1943 р. зайняв позицію непартійника, а насамперед військовика. [16]. Талант Р. Шухевича як політика, організатора армії безсмертних проявився з усією широтою в державотворчій діяльності, в організації національно-визвольної партизанської війни з поневолювачами України.

УПА діяла, спираючись тільки на допомогу українського народу. Вона не мала ззовні жодної, навіть морально-політичної, підтримки, бо обидва воюючі блоки держав однаковою мірою не були зацікавлені в утворенні незалежної України.

Отже, Українська Повстанська Армія була загальнонаціональною, народною армією. І хоч значна частина її особового та керівного складу була членами ОУН(Б), – це була надпартійна, військово-політична організація, яка вела національно-визвольну боротьбу за незалежну Українську державу.

УПА не потребує політичної чи будь-якої іншої реабілітації, оскільки ніколи не чинила злочинів проти власного народу та людства, вона воювала на своїй землі, лише проти окупантів, які посягали на свободу і незалежність України.

1. *Безсмертя – Книга пам'яті України: 1941–1945.* – Київ, 2000. – С. 8. 2. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУУ), ф. 3833, оп. 2, спр. 89, арк. 40–41, 55; Ідея і чин. – 1943. – № 5. – С. 5.* 3. *Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГОУ), ф. 1, оп. 75, спр. 41, арк. 12–18; (ЦДАВОВУУ), ф. 3833, оп. 1, спр. 48, арк. 15.* 4. *Чупринка Т. До генези Української Головної Визвольної Ради // Два етапи. – ЛВУ, 1950. – С. 7.* 5. *ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 1, спр. 48, арк. 15; оп. 75, спр. 41, арк. 12–18.* 6. *Сучасність. – 2001. – № 2. – Лютий. – С. 52.* 7. *ЦДАВОВУУ, ф. 3833, оп. 1, спр. 63, арк. 5–6.* 8. *ЦДАГОУ, ф. 57, оп. 4, спр. 353, арк. 6.* 9. *ЦДАВОВУУ, ф. 3833, оп. 1, спр. 80, арк. 38–39.* 10. *Там само, ф. 3838, оп. 1, спр. 9, арк. 2.* 11. *Державний архів Рівненської обл., ф. Р-30, оп. 2, спр. 16, арк. 248.* 12. *Соболь П. Українська Повстанча Армія 1943–1949: Довідник. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – С. 48.* 13. *Сергійчук В. УПА – вся Україна // Молодь України. – 2000. – 4 червня.* 14. *Сергійчук В. Я вивчав історію УПА за засекреченими матеріалами // Експрес. – 2004. – 14–21 жовтня.* 15. *Ткаченко С.Н. Повстанческая армия (Тактика борьбы). – Мюнхен–Москва, 2000. – С. 43–44.* 16. *Жданович О. На партизанському фронті // На зов Кисва. – К., 1993. – С. 341.*